

REFERENCES:

1. Arbetsmarknadsdepartementet Sveriges. URL:<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/arbetsmarknadsdepartementet/> [in Swedish].
2. Behind the numbers: ending school violence and bullying Paris : UNESCO, 2019, 70 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366483> [in English].
3. Diskrimineringslag (2008:567) 05.06.2008. URL:https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svenskforfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567 [in Swedish].
4. Förordning (1996:1515) med instruktion för Regeringskansliet 1996-12-17. URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svenskforfattningssamling/forordning-19961515-med-instruktion-for_sfs-1996-1515 [in Swedish].
5. Förordning (2006:1083) om barns och elevers deltagande i arbetet med enplan mot kränkande behandling 31.08.2006. URL:https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svenskforfattningssamling/forordning-20061083-om-barns-och-elevers_sfs-2006-1083 [in Swedish].
6. Förordning (2011:556) med instruktion för Statens skolinspektion 12.05.2011. URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svenskforfattningssamling/forordning-2011556-med-instruktion-for-statens_sfs-2011-556 [in Swedish].
7. Lag (1993:335) om Barnombudsman 1993-05-13. URL:https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1993335-om-barnombudsman_sfs-1993-335 [in Swedish].
8. Lag (2008:568) om Diskrimineringsombudsmannen 2008-06-05. URL:https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2008568-om-diskrimineringsombudsmannen_sfs-2008-568 [in Swedish].
9. Protecting children from bullying : report of the Secretary-General. New York : UN, 26 July 2016. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/838636?ln=en> [in English].
10. Skollagen (2010:800) 2010-06-23. URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svenskforfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800 [in Swedish].
11. Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige Prop. 2009/10:232 06.2010. URL: <https://www.regeringen.se/rattsligadokument/proposition/2010/06/prop.-200910232/> [in Swedish].

Стаття надійшла до редакції: 22.11.2022

УДК 347.73; 336.14

DOI: 10.36550/2522-9230-2022-13-84-90

Максименко Наталія Володимирівна,

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри права та правоохоронної діяльності,
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
e-mail: natasha_bs@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-1005-5115>

Гмиря Вікторія Петрівна,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу,
Черкаський державний бізнес-коледж
email: viktoryagmirya@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-3070-0158>

**ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ФОРМУВАННЯ
БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ**

У сучасних умовах податки є невід'ємним важелем впливу держави на ринкову економіку країни. Зі змінами та розвитком державного устрою завжди слідують зміни в податковій системі. Податкова система базується на конкретних актах державного законодавства, які формують методи побудови та справляння податків, а також визначають елементи системи оподаткування, що є одним із джерел наповнення бюджету.

Завдяки податкам визначаються відносини між підприємцями, підприємствами різних форм власності з

державним і місцевими бюджетами, з різними банками, а також з вищестоящими організаціями. Також за допомогою податків держава регулює зовнішньоекономічну діяльність, що включає залучення іноземних інвестицій, прибутки від підприємницької діяльності та госпрозрахунковий дохід. У ринковій економіці держава широко використовує податкову політику як регулятор впливу на негативні ринкові явища. Цей механізм використовується для економічного впливу на виробництво, його структуру і динаміку, на стан науково-технічного процесу. Виходячи з цього особливу роль набуває значення побудови податкової політики як частини формування бюджету країни.

Нині в Україні, в умовах воєнного стану, податкова політика зазнала чималих змін разом із низкою податкового законодавства, спрямованого на підтримку економіки в умовах воєнної агресії. Першочергових змін зазнали податкові механізми, як одного із реалізаторів податкової системи відповідно до прийнятої урядом концепції, стратегії і тактики податкової політики.

Ключові слова: податкова політика, податки, бюджет України, економіка країни, податкові пільги.

Maksymenko N., Hmyria V. TAX POLICY AS AN INTEGRAL PART OF THE FORMATION OF THE BUDGET OF UKRAINE

In modern conditions, taxes are an integral lever of the state's influence on the country's market economy. Changes and development of the state system are always accompanied by changes in the tax system. The tax system is based on specific acts of state legislation, which form the methods of construction and payment of taxes, which is one of the sources of filling the budget.

Thanks to taxes, relations between entrepreneurs, enterprises of various forms of ownership with state and local budgets, with various banks, as well as with superior organizations are determined. Also, with the help of taxes, the state regulates foreign economic activity, which includes the attraction of foreign investments, profits from business activities and self-financing income. In a market economy, the state widely uses tax policy as a regulator of negative market phenomena. This mechanism is used for economic influence on production, its structure and dynamics, on the state of the scientific and technical process. Based on this, the construction of the tax policy as part of the formation of the country's budget acquires a special role.

Currently in Ukraine, under martial law, the tax policy has undergone significant changes along with a number of tax legislation aimed at supporting the economy in the conditions of military aggression. Tax mechanisms, as one of the implementers of the tax system in accordance with the concept, strategy and tactics of tax policy adopted by the government, underwent primary changes.

Key words: tax policy, taxes, the budget of Ukraine, the country's economy, tax benefits.

Постановка проблеми. Важливим фактором, що визначає вимоги до сучасної ефективної системи управління економічними відносинами, є значне прискорення та вдосконалення соціально-економічних процесів у суспільстві, включаючи податкову систему, механізми наповнення державного та місцевих бюджетів. В останні десятиліття держава прагнула покращити та вдосконалити податкову політику як основного джерела поповнення бюджету України. Однак, реалії сьогодення негативно відобразилися як на економічному управлінні, так й на стані податкової системи, що зумовлено виникненням таких економічних ризиків, як: поглиблення економічної кризи, спад господарської діяльності, призупинення зовнішньої інвестицій, й, у першу чергу, - воєнні дії на території України у результаті повномасштабного вторгнення Росії.

На фоні вказаного вище, на сьогодні також залишається невирішеними низка проблем: зовнішні борги України, які треба обслуговувати та сплачувати; необхідність фінансувати соціальні гарантії та субсидії населенню; зростання видатків Пенсійного фонду [1]. На сьогодні ще додалися: винайдення методики та механізму забезпечення компенсації громадянам України за пошкодження та знищення нерухомого майна внаслідок бойових дій; винайдення фінансових ресурсів для виплати різних соціальних допомог населенню внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні. Це все викликало додатковий економічний тягар на бюджет України, фактичний дефіцит державного бюджету якого станом на серпень 2022 року становив 5,4 млрд грн, у тому числі загального фонду – 6,4 млрд гривень [2].

Аналіз наукових публікацій, присвячених дослідженню ефективності податкової політики та її вплив на формування бюджету України, дозволяє зробити висновок про переважну увагу науковців до проблем економічної ефективності окремих податкових заходів. Об'єктом аналізу є податкові пільги, рівень податкового тягара або структура податкової системи. Проте в роботах науковців залишаються недостатньо висвітленими фактори, що визначають соціально-економічну ефективність податкової політики в цілому, і зокрема податкової політики щодо рівня життя населення, введення податкових пільг з урахуванням реалій сьогодення, оскільки захищеність громадян є одним із головних пріоритетів політики держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основні питання впливу оподаткування на розвиток соціально-економічних процесів досліджували С. Алексєєва, Л. Безкоровайна, А. Булатов, А. Валіулова, О. Виноградська, І. Горський, О. Грішнова, Е. Деркач, М. Кричевський, В. Лавров, І. Леонідов, І. Луніна, К.МакКоннелл, Н. Мішковець, С. Мочерний, Т. Надтокі, С. Онишко, К. Павлюк, В. Приходько, Д.Серебрянський, А. Скрипник, О. Сметанюк, А. Соколовська, К. Швабія, В. Якимцова та ін.

Метою статті є обґрунтування системи факторів, що визначають економічну ефективність бюджету країни за допомогою інструментів податкової політики з урахуванням перебування України у стані війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині в Україні податкова політика має переважно фіскальну спрямованість – основою державних рішень, які приймаються у сфері оподаткування, є дотриманням фіскальних інтересів держави, у тому числі на регіональному рівні. Така спрямованість податкової політики призводить до того, що при розробці та прийнятті державних рішень у сфері

оподаткування не приділяється належної уваги таким факторам, як: оцінка впливу всіх податків на економічне становище суб'єктів господарювання та перспективи їх сталого розвитку; оцінка можливої реакції платників податків на зміни в податковій системі; вплив рішень на економічний розвиток окремих суб'єктів господарювання, регіонального господарського комплексу та народногосподарського комплексу країни в цілому; виникнення економічних ризиків та своєчасність на їх реагування.

Сьогодні в Україні податкова політика не орієнтована на довгострокову перспективу, а тому немає досвіду стратегічного управління. Одним із недоліків податкової політики держави є її короткострокова спрямованість, тому необхідність спрямування податкової політики в стратегічне русло набуває особливої актуальності з огляду на розвиток соціально-економічної інфраструктури держави. У довгостроковому плануванні податкової політики науковці виділяють фіскальну політику, яку можна вважати як стимулюючою, так і стримуючою.

Фіскальна політика може бути стимулюючою і стримуючою залежно від напряму розвитку об'єкта впливу, якого прагне досягти держава: боротьба з інфляцією чи подолання економічної кризи.

За сучасних умов постійної зміни чинників податкової політики необхідне чітке стратегічне бачення подальшого розвитку податкової системи держави з метою створення максимально сприятливих економічних умов для досягнення економічного розвитку країни [3].

Податкова політика сучасної України має бути спрямована на адаптування до умов воєнного стану. Саме зараз конче необхідні створення умов зі сторони держави для подальшої праці суб'єктів господарювання в воєнних умовах.

Якщо звернутися до аналітико-теоретичної частини, то формування відповідної ефективної податкової політики для будь-якої країни є процесом, який потребує, поряд із загальноновизначеними об'єктивними економічними законами, врахування інституційних особливостей держави [3]. Інтереси окремих інституційних суб'єктів, передусім держави та суб'єктів господарювання – представників реального сектору економіки – часто не збігаються, що призводить до обмеження діяльності одних суб'єктів і розширення діяльності інших. Отже, установа несе відповідальність за функціональне навантаження незалежно від обсягу своєї діяльності [4].

Податкова політика – це поєднання об'єктивності економічної категорії податків, реального стану системи економічних відносин у державі та суб'єктивності податкової діяльності як сукупності конкретних дій, рішень різних органів, гілок і рівнів влади [5].

Враховуючи наведені трактування для визначення сутності податкової політики, науковці вважають діяльність, пов'язану зі встановленням елементів податків, досить актуальною, оскільки види податків, рівень оподаткування, контроль за справлянням і сплатою податкових платежів залежать від діяльності уряду в цій сфері. Узагальнюючи підходи науковців, можна дати власне бачення податкової політики. Податкова політика - це комплекс заходів щодо встановлення нових та скасування діючих податків та інших обов'язкових платежів до бюджету, зміни ставок, об'єктів оподаткування та об'єктів, пов'язаних з оподаткуванням, бази оподаткування податками та іншими обов'язковими платежами до бюджету з метою забезпечення фінансові потреби держави на основі балансу економічних інтересів держави та платників податків.

У воєнний час податкова політика України зазнала чималих змін разом із низкою податкового законодавства, спрямованого на підтримку економіки в умовах воєнної агресії Росії проти України. Першочергових змін зазнали податкові механізми, як одного із реалізаторів податкової системи відповідно до прийнятої урядом концепції, стратегії і тактики податкової політики.

Відповідно, зазнали змін процедури адміністрування, контролю та обліку платників податків. Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022 № 2120-IX, який доповнює ст. 102 пунктом 9, з передбаченням зупинення перебігу строків на період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану, зокрема строків давності. У тому числі, передбачено доповнення ст. 129 Податкового кодексу відносно пені, яка не нараховується, а нарахована - підлягає списанню, якщо таке порушення є результатом введення воєнного стану [6]. Наступна зміна відобразилася у ст. 114 у пункті 5: Відшкодування шкоди, заподіяної протиправними рішеннями, діями чи бездіяльністю контролюючих органів на застосовуються у разі, якщо шкода, заподіяна бездіяльністю контролюючих органів, їх посадових (службових) осіб, зумовлена дією правового режиму воєнного, надзвичайного стану [6].

Відносно контролюючого механізму, притаманного податковим органам, то Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» від 24.03.2022 № 2142-IX пунктом 69.2 до підрозділу 10 «Інші перехідні положення» ПКУ передбачено, що податкові перевірки не розпочинаються, а розпочаті перевірки зупиняються, крім камеральних перевірок, документальних позапланових перевірок, що проводяться на звернення платника податків, фактичних перевірок [6; 7].

У зв'язку із встановленням цінового регулювання на деякі товари, податковим службам надано право під час воєнного стану здійснювати контроль і спостереження за дотриманням встановлених державою фіксованих цін, граничних цін та граничних рівнів торговельної надбавки. Такий контроль здійснюється шляхом проведення фактичних перевірок. Підстав для неї, поки що, лише дві: письмова заява

споживача та отримання інформації від інших органів [8].

Вказаним вище Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» від 24.03.2022 № 2142-IX відтерміновано до шести місяців виконання податкових обов'язків платником податків, а саме: 69.1. У разі відсутності у платника податків можливості своєчасно виконати свій податковий обов'язок щодо дотримання термінів сплати податків та зборів, подання звітності, у тому числі звітності платники податків звільняються від передбаченої цим Кодексом відповідальності з обов'язковим виконанням таких обов'язків протягом шести місяців після припинення або скасування воєнного стану в Україні [7].

Також дозволено подавати податкову звітність та іншу відповідну документацію платниками податків у паперовій формі на період дії воєнного стану.

Не включаються до розрахунку загального місячного (річного) оподатковуваного доходу (ст. 165 ПКУ) сума винагороди за добровільно передану Збройним Силам України придатну для застосування бойову техніку, та інші операції з добровільної передачі чи примусового відчуження майна на користь Збройних Сил України, інших воєнізованих формувань чи державних органів.

Також передбачено порядок дій, у випадку втрати первинних бухгалтерських документів через бойові дії чи окупацію. Так платник має подати до податкової звернення у довільній формі про неможливість вивезення первинних документів або їх знищення. Після цього він отримує імунітет від перевірок зазначених періодів. А показники фінансової звітності не можуть бути піддані сумніву лише через відсутність підтверджуючих первинних документів. При цьому запроваджується презумпція правомірності дій платника податків, а їх неправомірність має доводити фіскальна служба. Якщо все ж таки з цього приводу податкова винесе податкове повідомлення-рішення, то до винесення остаточного рішення по процедурі оскарження контролюючий орган не може піддавати сумніву показники податкової звітності [8].

До складу оподатковуваного доходу фізичної особи не включаються отримані товари у якості благодійної чи гуманітарної допомоги (ст. 165.1.54 та ст. 170.7.2 ПКУ), за умови, що такими особами є учасники бойових дій чи чинні працівники і службовці воєнізованих формувань та правоохоронних органів, працівники підприємств, установ, організацій, сил цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії, фізичних осіб, що мешкають у населених пунктах, де велись бойові дії чи вимушених переселенців [7].

Не можна залишити поза увагою й визначені ПКУ (ст. 112.8) обставини, що звільняють від фінансової відповідальності за вчинення податкових правопорушень та порушення іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи: вчинення діяння (дії або бездіяльності) внаслідок обставин непереборної сили (форс-мажору) (ст. 128.8.9 ПКУ) [7]. Тобто, у зв'язку з воєнними діями на території України.

Щодо інших видів податків, то Урядом країни на період воєнного стану запроваджено звільнення від оподаткування об'єктів, які розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації:

- за землю (земельний податок та орендна плата за земельні ділянки державної та комунальної власності) за земельні ділянки (земельні частки (паї), у тому числі на умовах оренди, фізичних або юридичних осіб, а також за земельні ділянки (земельні частки (паї), визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди (ст. 69.14 ПКУ);

- за земельні ділянки, що розташовані на вказаних територіях, та/або за земельні ділянки, визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди (ст. 69.15 ПКУ);

- не нараховується та не сплачується екологічний податок платниками цього податку, зареєстрованими (взятими на облік) за місцем розміщення стаціонарних джерел забруднення, за утворення радіоактивних відходів та тимчасове зберігання радіоактивних відходів (ст. 69.16 ПКУ);

- на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за об'єкти житлової нерухомості, у тому числі їх частки, які перебувають у власності фізичних осіб (ч. 1 ст. 69.22 ПКУ) та юридичних осіб (ч. 2 ст. 69.22 ПКУ);

- на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за об'єкти нежитлової нерухомості, у тому числі їх частки, що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії (ч. 3 ст. 69.22 ПКУ). При цьому платники податку - юридичні особи протягом шести календарних місяців після місяця, в якому припинено чи скасовано воєнний стан, введений Указом Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Законом України "Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, мають право подати уточнюючу податкову декларацію, в якій відображаються зміни розміру податкового зобов'язання з податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за відповідний податковий період [7].

Перелік змін, відповідно до яких пом'якшується тягар податкових зобов'язань осіб, доволі значний. До такого переліку можна також віднести й тимчасове звільнення від оподаткування самозайнятих осіб

(ФОП та особи, що здійснюють незалежну професійну діяльність), які мали або не мали найманих працівників, призвані на військову службу під час мобілізації або залучені до виконання обов'язків щодо мобілізації за посадами, передбаченими штатами воєнного часу, під час особливого періоду, визначеного Законом України "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію", на весь період їх військової служби звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з податку на доходи фізичних осіб відповідно до розділу IV цього Кодексу, а також звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з єдиного податку [7]. Підстави для такого звільнення є зава від відповідної особи.

Сьогодні звільнена від сплати податку гуманітарна допомога учасникам бойових дій та людям, які живуть в областях, що постраждали від війни, що передбачено Законом України від 15.03.2022 року № 2120-IX "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану". Не менш важливим є зміна Податкового кодексу України у частині перевезення гуманітарної допомоги через митний кордон України. Відповідно до цих змін: на період дії правового режиму воєнного стану, надзвичайного стану не вважаються реалізацією пального операції з фізичної передачі (відпуску, відвантаження) пального на митній території України як гуманітарної допомоги у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України" [6].

В особливих умовах перебування як України, так і всіх її громадян, зумовлених повномасштабним вторгненням Росії на територію України, змусила всіх без винятку працювати в підвищеному та гіперактивному темпові. Результатом стала інтенсивна нормотворча робота Верховною Радою України, яка прийняла низку Законів, спрямованих на внесення змін до Податкового кодексу України.

Податкове законодавство дуже сильно змінилось і продовжуватиме змінюватись. Єдиний податок, який поки що майже не зазнав змін - податок на прибуток. Викликано це тим, що він здебільшого регулюється стандартами бухгалтерського обліку, ніж Податковим кодексом України [9].

У зв'язку з переорієнтуванням пріоритетних бюджетних асигнувань на військові цілі, обороноздатність та здійснення найнеобхідніших соціальних видатків, які забезпечують підтримку життєдіяльності населення, це вплинуло на дефіцит бюджету поточного року.

Так, За січень-серпень 2022 року державний бюджет виконано з дефіцитом у сумі 416,9 млрд грн, у тому числі загальний фонд – у сумі 418,1 млрд грн, проти запланованого розписом загального фонду на січень-серпень 2022 року дефіциту у сумі 864,2 млрд гривень. У серпні фактичний дефіцит державного бюджету становив 5,4 млрд грн, у тому числі загального фонду – 6,4 млрд гривень. Фактичні державні запозичення до загального фонду державного бюджету за січень-серпень 2022 року склали 716,2 млрд грн, або 106,5 % від запланованих на цей період.

Від розміщення ОВДП на фінансування державного бюджету залучено 442,8 млрд грн, у тому числі в іноземній валюті 47,9 млрд грн (1114,3 млн дол. США та 439,2 млн євро). При цьому, за рахунок випуску військових ОВДП залучено 412,2 млрд грн, у тому числі шляхом придбання у власність Національним банком України – 285,0 млрд грн. У свою чергу, платежі з погашення державного боргу за січень-серпень 2022 року склали 301,0 млрд грн (99,9% плану), платежі з обслуговування – 102,0 млрд грн (94,6% плану) [9].

За реального падіння економіки $\approx$ на 28% навантаження на бюджет залишається надважким. Подальші перспективи виконання бюджету залежати, насамперед, від того, як і коли Україна досягне перемоги над ворогом, зовнішньої підтримки, адаптації бізнесу до військових умов, в т.ч. через допомогу держави [10].

Презентуючи бюджет на 2023 рік, Шмигаль і Марченко назвали його "бюджетом воюючої країни". Підтримка обороноздатності буде пріоритетом, а загальні видатки на оборону перевищать 1,1 трлн грн. На цей сектор підуть майже всі зібрані державою податки та неподаткові доходи. На фінансування решти видатків Україна залучатиме кошти в партнерів. Видатки на Міноборони у 2023 році сягнуть небачених досі 850 млрд грн – удвічі більше, ніж у держбюджеті на 2022 рік до початку великої війни [11].

Висновки. Рівень податкових надходжень та податковий потенціал національної економіки суттєво впливають на можливості та якість економічного зростання в цілому та його переорієнтації на умови інтеграції світового ринкового простору. Спираючись на теоретичні засади, формування бюджетів усіх рівнів має здійснюватися на основі наукового прогнозу дохідної частини бюджету, виходячи з економічних реалій та об'єктивних економічних законів. Бюджет України на 2023 рік буде бюджетом, що увійде в історію незалежної України, оскільки загальні видатки мають бути направлені на оборону країни, яка перебуває у стані війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Желай О.В. Інституціональне забезпечення координованої реалізації податкової політики на сучасному етапі розвитку українського суспільства. *Економіка, управління та адміністрування*. № 1(91) (2020). С. 104-107. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2020-1\(91\)-104-107](https://doi.org/10.26642/ema-2020-1(91)-104-107).
2. У серпні 2022 року до загального фонду державного бюджету надійшло 204,6 млрд гривень. Урядовий портал: Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-serpni-2022-roku-do-zahalnoho-fondu-derzhavnoho-biudzhetu-nadiishlo-2046-mlrd-hryven>

3. Гарбар Ж.В., Собчук С.І. Податкові надходження у системі формування доходів бюджету. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 7. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1 &S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=ecfipr_2017_7\(2\)_10](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1 &S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=ecfipr_2017_7(2)_10)
4. Городецька Т. Е., Поровай А. С. Аналіз податкових надходжень в системі доходів бюджету. *Молодий вчений*. 2017. № 2. С. 243-247. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_2_61
5. Захожай К. В., Жам О. Ю. Роль прямих та непрямих податків у формуванні доходів державного бюджету України. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2019. № 8. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1 &S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Piir_2019_18_12
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>.
7. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. Дата оновлення 03.09.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
8. Оносовський Д. Податки під час війни: що змінилося для бізнесу. 2022. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/211250_podatki-pd-chas-vyni-shcho-zmnilosya-dlya-bznesu
9. У серпні 2022 року до загального фонду державного бюджету надійшло 204,6 млрд гривень. 02 вересня 2022 р. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів державної влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-serpni-2022-roku-do-zahalnoho-fondu-derzhavnoho-biudzhetu-nadiishlo-2046-mlrd-hryven>
10. Гетманцев Д. Дефіцит зменшився. Чому перевиконується державний бюджет. *Українська правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/8/690120/>
11. Вінокуров Я. 50% бюджету – на війну. За що житиме Україна у 2023 році? *Економічна правда*. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/09/15/691490/>

REFERENCES:

1. Zhelai O.V. (2020). Instytutsionalne zabezpechennia koordynovanoi realizatsii podatkovoi polityky na suchasnomu etapi rozvytku ukrainskoho suspilstva [Institutional support for the coordinated implementation of tax policy at the current stage of development of Ukrainian society]. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia - Economy, management and administration*. 1(91). 104-107. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2020-1\(91\)-104-107](https://doi.org/10.26642/ema-2020-1(91)-104-107) [in Ukrainian].
2. U serpni 2022 roku do zahalnoho fondu derzhavnoho biudzhetu nadiishlo 204,6 mlrd hryven [In August 2022, the general fund of the state budget received 204.6 billion hryvnias]. 2022. Uriadovi portal: Yedyni veb-portal orhaniv vykonavchoi vlady Ukrainy [Government portal: The only web portal of the executive authorities of Ukraine]. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-serpni-2022-roku-do-zahalnoho-fondu-derzhavnoho-biudzhetu-nadiishlo-2046-mlrd-hryven> [in Ukrainian].
3. Garbar Zh. V., Sobchuk S. I. (2017) Podatkovi nadkhodzhenia u systemi formuvannia dokhodiv biudzhetu [Tax revenues in the budget revenue generation system] *Ekonomika. Finansy. Pravo. - Economy. Finances. Right*. 7. Retrieved from : [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1 &S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA= &2_S21STR=ecfipr_2017_7\(2\)_10](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1 &S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA= &2_S21STR=ecfipr_2017_7(2)_10) [in Ukrainian].
4. Horodetska T. E., Porovai A.S. (2017) Analiz podatkovykh nadkhodzhen v systemi dokhodiv biudzhetu [Analysis of tax revenues in the system of budget revenues] *Molodyi vchenyi - Young Scientist*. 2. 243-247. Retrieved from : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1 &S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA= &2_S21STR=molv_2017_2_61 [in Ukrainian].
5. Zahozhai K. V., Zham O. Yu. (2019) Rol priamykh ta nepriamykh podatkov u formuvanni dokhodiv derzhavnoho biudzhetu Ukrainy [The role of direct and indirect taxes in the formation of revenues of the state budget of Ukraine] *Problemy innovatsiino-investytsiinoho rozvytku - Problems of innovation and investment development*. 8. Retrieved from: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1 &S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Piir_2019_18_12 [in Ukrainian].
6. On amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the effect of norms during the period of martial law: Law of Ukraine dated 15 March 2022, № 2120-IX. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> [in Ukrainian].
7. Tax Code of Ukraine dated 02 December 2010, № 2755-VI. Date of update 03.09.2022. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].
8. Onosovsky D. (2022) Podatky pid chas viiny: shcho zminylosia dlia biznesu [Taxes during the war: what

has changed for business] Informatiine ahenstvo "LIHA:ZAKON" ["LIGA:LAW" information agency]. Retrieved from: https://biz.ligazakon.net/analytics/211250_podatki-pd-chas-vyni-shcho-zmnilosya-dlya-bznesu [in Ukrainian].

9. U serpni 2022 roku do zahalnoho fondu derzhavnoho biudzhetu nadiishlo 204,6 mlrd hryven. [In August 2022, the general fund of the state budget received 204.6 billion hryvnias] (2022, September 2). Uriadovi portal: Yedynyi veb-portal orhaniv vykonavchoi vlady Ukrainy [Government portal: The only web portal of the executive authorities of Ukraine]. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-serpni-2022-roku-do-zahalnoho-fondu-derzhavnoho-biudzhetu-nadiishlo-2046-mlrd-hryven> [in Ukrainian].

10. Getmantsev D. (2022, August 8) Defitsyt zmenshyvsia. Chomu perevykonuietsia derzhavnyi biudzheth [The deficit decreased. Why is the state budget overrun. Ukrainian Pravda] Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/8/690120/> [in Ukrainian].

11. Vinokurov Ya. (2022, September 15) 50% biudzhetu – na viinu. Za shcho zhytyme Ukraina u 2023 rotsi? [50% of the budget is for the war. What will Ukraine live for in 2023?] *Ekonomichna pravda - Economic truth*. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/09/15/691490/> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 15.11.2022

УДК 342.9

DOI: 10.36550/2522-9230-2022-13-90-94

Бондарь Володимир Павлович,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
e-mail v.p.bondar01@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-6656-0949>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ МЕДИКО-СОЦІАЛЬНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті охарактеризовано процес проведення медико-соціальної експертизи. Визначено, що вона складається з низки послідовних кроків, до яких залучена значна кількість компетентних осіб.

Запропоновано процес проведення медико-соціальної експертизи поділяти на три етапи: підготовчий, безпосередній та заключний. Перший етап включає: по-перше, звернення особи, яка претендує на встановлення інвалідності, до лікувально-профілактичного закладу охорони здоров'я; по-друге, діяльність представників відповідного закладу охорони здоров'я, здійснення ними необхідних досліджень та подальше направлення документації на медико-соціальну експертизу. Другий етап передбачає безпосередній огляд (у тому числі і повторний) особи, яка звернулася для встановлення інвалідності, медико-соціальною експертною комісією. Третій, останній, етап полягає у прийнятті відповідного рішення за результатами медико-соціальної експертизи.

Розглянуто окремі складові цієї діяльності, які зазнали змін у зв'язку із запровадженням воєнного стану на території України. Проаналізовано відповідну нормативно-правову базу, яка регламентує спрощену процедуру проведення медико-соціальної експертизи. Розкрито особливості її проведення в умовах воєнного стану.

Ключові слова: медико-соціальна експертиза, медико-соціальні експертні комісії, воєнний стан, військова агресія, адміністративне право, нормативно-правова база.

Bondar V. FEATURES OF THE MEDICAL AND SOCIAL EXAMINATION UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

The article describes the process of medical and social examination. It was determined that it consists of a number of successive steps, which involve a significant number of competent persons.

It is proposed to divide the process of medical and social examination into three stages: preparatory, direct and final. The first stage includes: firstly, the application of a person claiming to be disabled to a medical and preventive health care institution; secondly, the activities of the representatives of the relevant health care institution, their implementation of the necessary research and the subsequent referral of documentation for medical and social examination. The second stage involves a direct examination (including a second one) of the person who applied for the establishment of disability by the medical and social expert commission. The thirdly, last, stage consists in making an appropriate decision based on the results of a medical and social examination.

Separate components of this activity, which underwent changes in connection with the introduction of martial law on the territory of Ukraine, were considered. The relevant normative and legal framework, which regulates the simplified procedure for conducting a medical and social examination, has been analyzed. The peculiarities of its implementation in the conditions of martial law are revealed.

Keywords: medical and social expertise, medical and social expert commissions, martial law, military aggression, administrative law, legal framework.

Постановка проблеми. Військова агресія Російської Федерації проти України негативно вплинула на життєдіяльність кожної людини, яка проживає на території нашої держави та зумовила стрімку зміну